לאורם נלך / עורך: נפתלי יערי

"והיה זרעך כעפר הארץ" (כח, יד)

הנדבן היהודי הנודע, סר משה מונטפיורי (1784 — 1885), ערך כמה וכמה מסעות בקהילות ישראל שבאירופה, אסיה ואפריקה (בין השאר, ביקר שבע פעמים בארץ ישראל).

כשהגיע פעם לעיר וילנא, באו למלונו משלחות רבות של יהודים ושל גויים: וכדרכו, קיבל מונטפיורי את הבאים לשחר את פניו בפתח הראוי, בהתאם למעלתם ולדרגתם. והנה נודע לו, שבאחת המשלחות העומדות להיוועד עימו משתתף גם יהודי משומד. מיד ציווה על אנשיו, שלא יתירו בשום פנים לאותה משלחת להיכנס אל חדרו. תמהו על כך כמה מן המשפילים הנוצרים, שהיו באותו מעמד, ואף הביעו תמיהתם באוזני האורח הנכבד.

אורחים נכבדים! — השיב סר משה בניחותא. אל נא תשתוממו על נהגי הסלידה, שאני מגלה כלפי משומדים מבני עמי. כידוע, נמשלו אומות העולם בפי נביאינו ומשוררינו הקדמונים לעמים רבים אדירים; ואילו לנביי ישראל, כבר הבטיח הקדוש־ברוך־הוא לאבינו יעקב: "והיה זרעך כעפר הארץ" (כ"ח, י"ד). ואכן, במשך דורות רבים דורכים עלינו עמי העולם ברגל גאווה, והננו כעפר נרמס ונשחק לרגליהם. ועתה צאו וראו: המים כשלעצמם הם דבר טוב ומועיל; ואף העפר כן. אולם אם נוטלים עפר וזורקים עליו מים — מה מתקבל מצירוף זה? רק בוץ נרפש! וכאלה קצה נפשי כל הימים ...

על פי "שרי המאה"

"ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו" (כח, יא)

התחילו מריבות זו את זו, זאת אומרת: עלי יניח צדיק את ראשו..." (רש"י).

שני בעלי בתים בעיר סלונים, שהתדיינו ביניהם, באו לר' אייזל חריף לדין תורה. נמשך הדין זמן ארוך וכל הנסיונות לפשר ביניהם עלו בתוהו, כל אחד מבעלי הדין התבצר בעמדתו ולא זז ממנה אף לא כמלוא נימה.

אמר להם ר' אייזל: על הפסוק "ויקח מאבני המקום", מפרש רש"י, שהאבנים רבו ביניהן וכל אחת אמרה "עלי יניח צדיק את ראשו". לפיכך, עשה הקב"ה מכל האבנים אבן אחת. הרי לכאורה קשה הדבר, הלא ניתן היה למצוא פתרון אחר, למשל, שיניח יעקב ראשו מעט על אבן זו ומעט על אבן זו וכך יסופק רצון כולן! אלא, מכאן ההוכחה, שעם אבנים לא ניתן להתדיין, אבנים אינן מסכימות לשום פשרה.

על פי "מאוצרנו הישן"

חברי המערכת: הרב אברהם פוס, משה רוס, נפתלי יערי, יהודה מליק
העריכה בסיוע אברכי כולל "יד ברודמן" ללימודי הוראה ודיינות, בית שפירא, רחובות
טלפון: 08-9412048 054-4233763
אתרנו באינטרנט: www.pirsuma.com/siach
הדפסה: דפוס ש.ה.ר. רחובות טל. 08-9475106

בסיוע כולל "יד ברודמן" רחובות

בס"ד

שיח

יוצא לאור לעילוי נשמת הקדושים
מיכאל יצחק מליק ואברהם פלדמן הי"ד
שנפלו עקה"ש בקרבות רמת הגולן במלחמת יום כיפור, תשל"ד

כניסת שבת 4:14 — יציאת שבת 5:17

פרשת ויצא, כסלו תשע"ז — **שנה שלושים ושמונה, גליון מס' 7**

גליון זה יוצא לאור בחסות עיריית רחובות, המחלקה למורשת ישראל

לפרשתנו

סולם יעקב - חלום או מציאות?

כולנו מכירים את פרשת חלום סולם יעקב. יעקב אבינו עוזב בהוראת אמו את ביתו אשר בבאר שבע, ופניו לכיוון חרן. יעקב נמלט מאחיו – עֵשָׂו, המתכנן להורגו בעקבות סיפור הברכות. בדרכו לחרן, הוא עבר בהר המוריה.

יעקב לן בהר המוריה ואז הוא זוכה למחזה: "וַיַּחֲלֹם, וְהִנֵּה סֻלָּם מֻצָּב אַרְצָה וְרֹאשׁוֹ מַגִּיעַ הַשָּׁמָיְמָה, וְהִנֵּה מַלְאֲכֵי אֱלֹקִים עֹלִים וְיֹרְדִים בּוֹ. וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמֶר: אֲנִי ה' אֱלֹקֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹקֵי יִצְחָק, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ, לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ" (בראשית כח, יב-יג).

מה מחזה זה בא ללמד את יעקב? מהי המשמעות העמוקה של הסולם המוצב ארצה וראשו מגיע השמימה?

רבי שמשון רפאל הירש מבאר כך: יעקב הולך מבאר שבע לחרן. הליכה זו, היא זו שבסופו של דבר "תעלה" ותרומם אותו מהארץ לשמים. ההליכה הזו תובילו אותו בסופו של דבר אל המטרה הנעלה ו"השמיימית" – ייסוד עם ישראל. הבורא מורה לו, שגם את העניינים הארציים שהוא יעבור במסגרת ההליכה הזו – ההתמודדות במשך עשרים שנה בבית לבן בכל המישורים, קשיי הפרנסה והעבודה - גם את הדברים האלה הוא יכול להעלות לשמים.

זהו כלל לכל אדם באשר הוא: החיים, מטרתם איננה במישור (מבאר שבע לחרן), אלא מהארץ לשמים. כל מה שבארץ, כל הנקרה בדרכו של האדם במהלך יציאתו והליכתו ממקום למקום, מזומן ומיועד להתעלות למטרה עליונה בשמים. גם התְּרוּדות, קשיי הפרנסה, מטרתם היא אחת – להעלות את האדם בשלבי הסולם לשמים, לתכלית הראויה.

פעמים חושבים אנו, שהעיסוקים היומיומיים, טרדות הפרנסה וקשיי המשפחה, מונעים מאתנו מלממש את הפוטנציאל הגלום בנו. לא כך הם פני הדברים. ההיפך – אדם יכול להגיע אל משמעות חייו דווקא מתוך חיי העולם הזה, על כל קשייו.

יעקב יוצא לגלות ארוכה, הוא חסר-בית וחסר-כל, אולם, בורא עולם מראה לו חיזיון האמור לצקת עבורו משמעות לכל מה שהוא עושה. גם קשיי הגלות וטרדות היומיום, ניתן לכוון אותם לשמים, לכל המתרחש יש שורש עליון וסיבה נעלמת מאתנו, אך הם אלו שיובילו אותו לגובהי מרומים. ומעל הכל – "והנה ה' נִצָּב עליו", השם ניצב ושומר עלינו בהשגחה פרטית.

מיד כשיעקב התעורר מהחלום, הוא אמר (שם, פסוקים טז-יז): "אָכֵן יֵשׁ ה' בַּמָּקוֹם הַזֶּה, וְאָנֹכִי לֹא יָדָעְתִּי. וַיִּירָא וַיֹּאמֶר: מָה נּוֹרָא הַמָּקוֹם הַזֶּה, אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹקִים, וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמָיִם" – הרושם הראשוני שיעקב קיבל היה "אכן, יש ה' במקום הזה", "מה נורא המקום הזה". יעקב הפנים היטב את המסר: כאן, כשאני בגלות, "במקום הזה" יש אלוקים, גם את המצב הזה אני יכול להעלות בסולם. כל מקום שאדם מניח את ראשו – שם נמצא ה'.

הבה נאמץ לעצמנו את חלום יעקב, נתפוך כל מקום לבית ה', ונראה את יד ה' הטובה, השומרת ומשגיחה עלינו בכל מצב.

הרב משה שינפלד

גליון זה מוקדש לע"נ ר' אליעזר (אלי) קליין ז"ל
מנהל ישיבת "כרם ביבנה" עשרות בשנים, במלאת שבעה לפטירתו
נלב"ע בשבת קודש פרשת תולדות, ג' בכסלו תשע"ז

לגליון זה נתקבלה תרומה מאת גב' שולמית חודיידטוב תחי'
לע"נ בעלה, ר' שם-טוב ב"ר רפאל צמח ז"ל, נלב"ע י' בכסלו תשנ"ג
ולע"נ אמה, מרת חנה בורוכוב ע"ה בת ר' יצחק מולקנדוב ז"ל, נלב"ע י"ז בכסלו תשל"ה

כמו כן נתקבלה תרומה מאת ר' יוסף י' בודנר נ"י
לע"נ הדוד, ר' יעקב מאיר ב"ר צבי ז"ל, נלב"ע י"ב בכסלו תרצ"ד

תנצב"ה

מפניני השבוע

יעקב והמלאכים

יעקב, יותר מכל האבות ומכל דמות מקראית אחרת, רואה ופוגש במלאכים, כי הוא כפי שנראה, היה זקוק להם בקורותיו, יותר מכולם. הוא נאלץ לברוח מביתו בגיל צעיר, לבדו, בלי רכוש, בלי מלווים וכדומה. הוא ודאי פוחד מהבלתי נודע, וכבר בלילה הראשון הוא רואה מלאכים בחלום הסולם. על פי **רש"י**, הם מלווים אותו לשמרו, כפי שמבטיחו ה' בחלום. ומה פשר "עולים ויורדים"? אומר רש"י הידוע: מלאכי ארץ ישראל עולים, ומלאכי חוץ לארץ יורדים. ומדוע צריך שני סוגי מלאכים? מסבירה נ. ליבוביץ (ב"**עיונים בספר בראשית**", עמוד 209): "אין דומים דרכי אדם, קְשָׁיָו, צרותיו וניסיונותיו בשבתו בארצו, לִקְשָׁיָו... בצאתו מארצו וממולדתו, ושבתו בין זרים". רעיון מדרשי זה נכון ואקטואלי תמיד בתולדות ישראל.

יעקב מגיע בשלום לבית לבן, שם יְבַלֶּה 21 שנה בין זרים, ולבן מנצל ומרמה אותו. אז הוא זוכה שוב להתגלות מלאך, כפי שהוא מְסַפֵּר לנשותיו, המגלה לו את סודות הגנטיקה (כפי שמסביר פרופ' יהודה פליקס ז"ל), כדי שיידע כיצד להרבות צאנו (ראה פרק לא, פסוקים יא- יב). אם כן, הוא אינו מוגן רק פיסית, אלא גם כלכלית. וכשבני לבן מרננים אחריו, ודאי שהדברים היו מתפתחים גם למעשים נגדו, אז: "וַיֹּאמֶר ה' (לדעת **רד"ק** - על ידי מלאך) אל יעקב: שוב אל ארץ אבותיך...ואהיה עִמָּךְ" (לא, ג). הקב"ה מונע ממנו מלהגיע לסכנה. אגב, הפרשנים חולקים, אם חלום זה, הוא אותו חלום שסיפר לנשיו על הגילויים הגנטיים: לדעת **חזקוני**, היה זה חלום אחד, ואני סבור **כרמב"ן**, שהיו אלה חלומות שונים.

וכשלבן רודף אחרי יעקב, מזהירו ה' בחלום (ודאי על ידי מלאך), לא לפגוע ביעקב, ולבן מפחד ונמנע מלהרע לחתנו. ואחרי שלבן נפרד מיעקב, ממשיך יעקב בדרכו ארצה (לב, ב), ושוב "פוגש" הוא (ודאי בחלום נבואי) מלאכי אלוקים. על פי **רש"י**, היו אלו מלאכי ארץ ישראל, שעזבוהו בבורחו לחרן ועתה שבו ללוותו בדרך חזרה. על פי "**דעת מקרא**", מפגש זה הוא רמז מקדים לפגישה עם עֵשָׂו בהמשך (שם, פסוקים כה-לב), ורומז לו הקב"ה, שהוא ימשיך להיות מוגן מהסכנות שעוד צפויות לו. יעקב קובע שהם "מחנה אלקים" (שם, פסוק ג), הוא מודע להשגחת ה'.

ולסיום: ראינו שהפרשה פותחת ומסיימת במלאכים, וגם בין לבין הם מתגלים בפרשה (ובפרשות הבאות). ואומרת נ. ליבוביץ (שם, עמוד 210): "והושפע מפרשתנו המשורר האלוקי (דוד) באומרו, והפעם לא אל יעקב האיש החד-פעמי, כי אם אל בן יעקב הבוטח בה': 'כי מלאכיו יצווה לָךְ, לִשְׁמָרְךָ בכל דרכֶיךָ" (תהלים צא, יא)". ואכן זהו המסר לנו, בני ישראל, שאנו זוכים לליווי ה', שבלעדיו לא היינו שורדים עד היום.

מנחם אדלשטיין

פינת הדלכה

לחם משנה (א)

הגמרא במסכת שבת (קיז, ב) לומדת, שממה שכתוב (שמות טז, כב) "לחם מִשְׁנֶה", יש חיוב לבצוע בשבת על שני כיכרות, וזאת "זכר למן" שהיה יורד בערב שבת כפליים. ה"**טורי זהב**" (תרעח, סק"ב) כתב, שחיוב "לחם משנה" הוא מהתורה. אמנם ה"**מגן אברהם**" (רנד, סקכ"ג) כתב, ש"לחם משנה" אינו חובה כל כך, ומשמע שאין זה מהתורה, וכן ה"**תוספת שבת**" (שם, סקל"ב) כתב, שחיובו רק מדרבנן ודברי הגמרא אינם דרשה גמורה אלא אסמכתא בעלמא.

הר"ן (שבת מד, א) **והמרדכי** (שבת, פרק כל כתבי, סימן שצז) כתבו בשם **רבינו תם**, שגם נשים חייבות ב"לחם משנה" משום שאף הן היו בנס המן, והביאם ה"**בית יוסף**" (סימן רצא). **הר"ן** כתב טעם נוסף לכך והוא, שכידוע בכל מעשה שבת איש ואשה שווין, ועל כן ודאי שחייבות. דין זה הובא ב"**משנה ברורה**" (רעד, סק"א).

הראשונים נחלקו, האם חיוב "לחם משנה" הוא גם בסעודה שלישית. דעת **הרמב"ם** (שבת ל, ט), **המרדכי** (שם) ועוד ראשונים, שגם בסעודה שלישית יש חיוב ב"לחם משנה". מאידך, **המרדכי והטור** (סימן רצא) הביאו מהמדרש, שאין צריך "לחם משנה" בסעודה שלישית, משום שביום שישי ירדו שני עומרים לכל אחד ומכל עומר עשו שני כיכרות, הרי ארבעה כיכרות: אכל אחד בערב שבת ואחד בליל שבת ואחד בבוקר, נמצא לסעודה שלישית רק כיכר אחד.

להלכה, כתב ה"**שולחן ערוך**" (רצא, ד), שצריך "לחם משנה", **והרמ"א** (שם) כתב: "ולפחות לא יהיה לו בסעודה שלישית פחות מככר אחד שלם. ומזה פשט המנהג להקל לבצוע בסעודה שלישית רק בככר אחד שלם, אבל יש להחמיר לקחת שניים".

ה"**משנה ברורה**" (סקכ"א) כתב, שראוי לקחת "לחם משנה", כיוון שהדעה הראשונה עיקר.

לדעה העיקרית שגם לסעודה שלישית צריך "לחם משנה", כתב **הרמ"א** (רצא, ד), שאם סועד הרבה פעמים בשבת, צריך לכל סעודה שני כיכרות. וב"**קצור שלחן ערוך**" (סימן עז, סעיף יז) חידש, שאף כשעושה קידוש בבוקר לפני סעודת השבת ואוכל "פת הבאה בכיסנין", יש לקחת שתים שלמות ל"לחם משנה", אמנם, לא נהגו כמותו, מלבד יחידים ("**פסקי תשובות**" רעד, אות ח).

הרב אריה ויזל

שיח באור החיים

ארץ ישראל - ירושה לבני יעקב

יעקב אבינו בדרכו לחרן, שָׂם ראשו על האבנים ובעת הרדמו חולם חלום ובחלומו בורא עולם נגלה אליו ואומר לו: "וְהִנֵּה ה' נִצָּב עָלָיו וַיֹּאמַר: אֲנִי ה', אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וֵאלֹהֵי יִצְחָק, הָאָרֶץ אֲשֶׁר אַתָּה שֹׁכֵב עָלֶיהָ לְךָ אֶתְּנֶנָּה וּלְזַרְעֶךָ" (**בראשית** כח, יג).

רבי חיים בן עטר מקשה: מדוע מדגישה התורה רק באברהם שהיה אביך ולא ביצחק? "גם דייק לומר 'אביך' באברהם ולא אמר אברהם ויצחק אבותיך, נתכוין למעט עֵשָׂו מירושת אברהם, ועשה יעקב הוא היורש אברהם, לא שתגיע הירושה ליצחק וממנו יִרְשֶׁנָּה יעקב, שאם כן תגיע הירושה לְעֵשָׂו".

תירוצו, כי התורה מעוניינת להדגיש שיעקב הוא בנו של אברהם לעניין ירושה. כי אילו היה נאמר שיעקב יורש מיצחק, אזי גם לְעֵשָׂו יש חלק בירושת הארץ.

עדיין יש להבין: מה עם ישמעאל, שהרי הוא עלול לירש את ארץ ישראל מאברהם? על כך עונה בעל ה"**אור החיים**", כי על ישמעאל חלים דיני עבד, ואין הוא בנו של אברהם אלא בנה של הגר. לכן, אין הוא יורש מאברהם את ארץ ישראל: "וַחֲשֶׁשֶׁת ישמעאל אינה, כי כבר כתבתי (לעיל, פרק טז) שמשפט עבד יש לו, דְּכתיב (לעיל כא, י) 'בן הָאָמָה' ולא בִּנְךָ וגופו קנוי ליצחק. ואין טענת עֵשָׂו בו, כי ירושת אברהם נְתָנָה ליעקב ולא לְעֵשָׂו".

אף על פי שישראל שהמיר את דתו - יורש מקרוביו הישראלים, כפי שפוסק להלכה **הרמב"ם**: "ישראל שהמיר, יורש את קרוביו הישראלים כשהיה. ואם ראו בית דין לאבד את ממונו ולקנסו שלא יירש כדי שלא לחזק את ידיהם, הרשות בידן. ואם יש לו בנים בישראל, תנתן ירושת אביהן המומר להן, וכן המנהג תמיד במערב" (**הלכות נחלות** ו, יב).

על פי דברי **הרמב"ם**, היה צריך עֵשָׂו גם לירש את ארץ ישראל, שהרי מומר יורש את קרוביו הישראלים. אלא, שמסביר **רבי חיים בן עטר**, כשהקב"ה הבטיח לאברהם שזרעו יקבל את ארץ ישראל, הוא אמר לו (כא, יב): "כי ביצחק יִקָּרֵא לו זָרַע", וסתם "זרע" - הכוונה לזרע כשר היוצא מיצחק, שהוא יעקב ולא עֵשָׂו: "והגם שבן מומר יורש את אביו דבר תורה (קידושין יח, א), כאן כשנתן ה' לאברהם מתנות וברכות וכדומה, נתנם לו על מנת שאחריו ליעקב, כאומרו 'כי ביצחק יִקָּרֵא לך זָרַע' (נדרים לא, א). והגם שֵׁם 'זָרַע' לא יריע לנחלה שיירש הגם שאינו נקרא זרעו, הרי מצינו שזרע פסול יִקָּרֵא גם כן 'זָרַע', כדאיתא בסנהדרין (סד, ב): 'כי מזרעו נתן למולך' (ויקרא כ, ג) - לרבות זרע פסול, הרי שיקרא זרע. אלא דסתם 'זרע' הוא כשר וכשממעט כאן עֵשָׂו שלא יקרא 'זָרַע' - מיעט אפילו זרע פסול לא יִקָּרֵא לו.

וממוצא דבר אתה למד, שאין לו בו ירושה. וכמו שגילה ה' לבסוף, שנותן ליעקב כל ברכות אברהם. ומה שלמדו בש"ס (קידושין יח, א) מפסוק 'כי ירושה לעשו נתתי' וגו' (דברים ב, ה), היינו, שירשוהו בניו לעשו לא שעשו ירש ח"ו, כי פשיטא שאין לו חלק ונחלה באברהם" ("**אור החיים**", בראשית כח, יג, ד"ה אלקי אברהם).

על אף שעֵשָׂו הוריש לבניו את הר שעיר, מכח זכותו של יצחק אביו, אין זה אומר כי ארץ ישראל שייכת לו אלא הוא כגר.

הרב אבי שיש

"חנוך לנער"

תלמוד תורה וכיבוד הורים

על הפסוק (כח, יא): "וַיִּשְׁכַּב בַּמָּקוֹם ההוא", מפרש **רש"י**: "לשון מיעוט, באותו מקום שכב, אבל ארבע עשרה שנים שֶׁשִּׁמֵּשׁ בבית עֵבֶר - לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה". פירוש זה מתייחס לארבע עשרה שנים, שלכאורה "חסרות" בתולדות יעקב, על פי החשבון שעושה הגמרא (מגילה יז, א). באותן ארבע עשרה שנה, שהה יעקב בבית מדרשם של שֵׁם וְעֵבֶר ולמד תורה, ועליהן חשש יעקב כדברי המדרש (בראשית רבה עו), שלא קיים בהם מצוות כיבוד אב וָאם, בנוסף על עשרים השנה בהן שהה בבית לבן.

כך אומרת הגמרא (מגילה טז, ב): "אמר רבה אמר רב יצחק בר שמואל בַּר מַרְתָּא: גדול תלמוד תורה יותר מִכִּבּוּד אב וָאם, שכל אותן שנים שהיה יעקב אבינו בבית עֵבֶר - לא נענש. דאמר מר, למה נמנו שנותיו של ישמעאל - כדי לְיַחֵס בהן שנותיו של יעקב".

לשאלה זו של העמדת תלמוד תורה מול כיבוד אב וָאם, פנים אחדות. לעצם העניין, ברור שאם האב מנסה למנוע את בנו מללמוד תורה, הרי עדיף תלמוד תורה על פני כיבוד אב, כפי שהדברים אמורים לגבי כל קיום המצוות, כגון: שמירת שבת, כדברי הפסוק (ויקרא יט, ג): "אִישׁ אִמּוֹ וְאָבִיו תִּירָאוּ וְאֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ, אֲנִי ה' אֱלֹקֵיכֶם" ועל כך אומרת הגמרא (יבמות ה, ב): "דְּתַנְיָא: יכול יְהֵא כִּבּוּד אב וָאם דוחה שבת? תלמוד לומר: 'איש אמו ואביו תִּירָאוּ ואת שַׁבְּתוֹתַי תִּשְׁמוֹרוּ', כולכם חייבין בִּכבודי". אלא, שניתן להציג את השאלה גם בצורה אחרת: אביו אומר ללמוד תורה במקום פלוני והבן מבקש ללמוד דווקא במקום אחֵר. לכאן מצטרפים דברי הגמרא (עבודה זרה יט, א): "אמר רבא: לעולם ילמוד אדם תורה במקום שלבו חפץ, שנאמר (תהלים א, ב): 'כי אם בתורת ה' חֶפְצוֹ'".

כשאין האב יכול ללמד את בנו תורה, חובה עליו לשכור לו מלמד, או כנהוג בימינו לשלוח אותו למקום שבו ילמד תורה. אנו יודעים, שכאשר הלימוד נעשה בכפייה - יעילותו פחותה מאשר לימוד הנעשה מתוך רצון וחשק. נראה, שגם חז"ל באמירתם המצוטטת לעיל לגבי מקום הלימוד, התייחסו לנתון זה. משום כך, אולי יש מקום להתחשב ברצונו של הבן, לגבי מקום הלימוד הרצוי לו. ברור, שהדברים תלויים בגילו של הבן, בנטיותיו ובכשרונותיו.

עסקנו גם בחובתו של האב ללמד את בנו אומנות, לכן, יכולה להשאל אותה שאלה לגבי הדילמה, אם האב רוצה שהבן ירכוש מקצוע ואילו הבן מבקש ללמוד תורה, או להיפך, דעתו של מי תכריע?

מכל מקום, כאשר חשקה נפשו של הבן בתורה והוא אף בוחר במקום שבו הוא רוצה ללמוד, נראה שיש להתחשב בדעתו. וכרגיל, אנו מציינים שהדברים מובאים לעיון ולמחשבה ולא לפסיקת הלכה.

נפתלי יערי